

בס"ד

"ברית מילה"

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט: שמואל אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

ברית מילה

ממשיכים בהעברת הלפייד

בסיום מסכת ברכות חז"ל מביאים דרשה על הפסוק: "וכל בניך לימודי ה', ורב שלום בניך" (ישעיהו נד, יג) ואף אנו בכל יום מזכירים אותה בתפילת שחרית לפני "עלינו לשבח": "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר: "וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך, אל תקרי 'בניך' אלא 'בוניך'".

שמעתי מפי הרב יוסף שילת שליט"א ביאור נפלא בדברי הגמ' המתחיל בשאלה נפלאה: לשם מה הגמרא מדקדקת בפסוק?! הלא אם התכוון ישעיהו הנביא לומר דרשה זו היה כותב את המילה 'בוניך'! מוכרח אם כן, שחז"ל רצו ללמד אותנו יסוד גדול בעניין הבנים. מהו אם כן המסר מדרשה זו?

ותירץ הרב:

הקבילו חז"ל את ה - "בניך" ל - "בוניך" לומר לכל אחד: שהבנים הם הבונים את הבית, הם דור ההמשך כעת אנו היסודות שלהם... ובפרט שכעת נולד בן חדש אבי המשפחה מקבל את האחריות להמשיך את מסורת ישראל מדור לדור. לבנות את החוליה הבאה בשרשרת הדורות של העם הנבחר ו"נצח ישראל לא ישקר"...

שלום זכר

מליצה נחמדה כ- "עצה" מה לעשות שנגמר הארבס בשלום זכר?...?

לאחד נגמר הארבס = הפיצוחים בשלום זכר של הבן שלו, והוא לא ידע מה לעשות?!... חבר ששמע זאת, אמר לו: "אל תדאג, אני כבר מסדר לך את העניין". הוא ניגש למרכז הבית ודפק על השולחן ואמר: "רבותי, הודיעו לי שנקרע העירוב!". מיד כולם הוציאו את מה שהיה להם

ברית המילה סמל היהדות

הברית היא זו שלמעשה מבדילה את עם ישראל משאר העמים.

נשאלת השאלה: יש להבין, מדוע בחר ה' דווקא במצווה זו להפוך אותנו לעם הנבחר?

והתשובה היא: מהותו של עם ישראל שונה משאר העמים. "קדושי" הדתות האחרות הם אנשים המזירים עצמם מתענוגות העולם הזה ופורשים מהאישה. לא כן העם היהודי אשר הוא אינו פורש מהאישה, אלא, דווקא ע"י האישה הוא מקיים מצוות פריה ורביה. וכן אבי הבן עורך סעודת מצווה, כמו בסעודת ברית המילה, ואוכל מעדנים. ועל ידי זה מקיים מצווה. כך אנחנו "מקדשים את החומר". לכן, בחר הקב"ה לחרות את בריתו דווקא באיבר זה, שהוא איבר התאוה, להראות, שאין פסול באיבר זה. להיפך, באמצעות האיבר זה אנו מקיימים מצוות פריה ורביה ומקיימים את רצון ה' "לא תוהו בראה, לשבת (ישיבת אנשים) יצרה"

לא בכדי, זוהי המצווה הראשונה, המסמלת את מהות המצוות של העם הנבחר - העם היהודי...

ברית מילה - זמן מחילת עוונות

בפרשת פינחס כתוב: "תחת אשר קינא לאלוקיו וכפר על בני ישראל", והמדרש כבר ביאר שפינחס הוא אליהו הנביא. והואיל ומידתו קנאה, וה' גזר עליו להיות בכל ברית, (למרות שזה מצער אותו, שמפסיד חידושים שמתחדשים ברקיע באותה השעה, ובנוסף, אם ישנם מספר בריתות באותה השעה, הוא צריך להתחלק לכמה ניצוצות וזהו צער לנשמה).

המדרש מביא דו שיח בין הקב"ה לאליהו הנביא:

אמר אליהו לה': "הואיל, ומידתי קנאה, ולא אוכל לסבול עוונות, אם אבי הבן יש בו עוונות?"

אמר לו הקב"ה: "אמחל לו"

שאל אותו אליהו: "ואם למוהל ישנן עוונות?"

השיב לו ה': "אמחל גם לו" המשיך אליהו:

"ואם לסנדק?" ענה ה': "גם לו אמחל"

התעקש אליהו: "ואם יש מישהו מהקהל עם עוונות?"

השיב לו הקב"ה: "אמחל לכולם"...

וזוהו שכתוב: "ויכפר על בני ישראל" - בקנאה שיש בו, גורם הוא שה' יכפר ומוחל לכל המשתתפים בברית המילה!

ברית מילה (ישראל גולד)

סיפר רבינו החפץ חיים: מעשה שהיה בגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל, שנתכבד פעם בסנדקאות. הגיע הגאון בזמן המיועד, אבל הוכרח להמתין זמן רב, והברית טרם החלה. לתימהונו נודע לו פשר הדבר: באותו בית נמצא אבי הרך הנולד במצב של גסיסה, וכפשע בינו לבין המוות. ומה עשו הקרובים? החליטו לחכות ליציאת נשמתו, כדי שיוכלו לקרא את התינוק הנולד בשם אביו...

כששמע הרב את הדבר השתומם, וציווה על המוהל למול את הילד תיכף ומיד, וכה אמר: "להטריח את המלאך הממונה על הרפואה שיבוא במיוחד לרפא את החולה - אין בכוחי. אך כאשר נתעסק במצות המילה - הרי יבוא מלאך הברית לעמוד לימין המוהל והסנדק על מנת לרפא את הרך הנימול. או אז אבקשו שיכנס גם לחדרו של החולה לרפאו!..."

וסיים החפץ חיים: וכך היה. לאחר שלשה ימים קם החולה ממיטתו והלך ברגליו לבית-הכנסת!

מעניין לציין את דבריו של הגאון רבי אליהו גוטמאכר זצ"ל (בהגהותיו למסכת שבת דף ק"ל), שכתב בשם ספר "עוללות אפרים": כל חולה המתפלל בתפילה עבור הנימול יכוון "חנני ה' כי אומלל אני" - שאני נימול. וגם יכוון כל אדם על צרותיו בעת בכי הנימול מייסורי המילה, משום שקול זה עולה בלי מונע מכל קליפה, ובכך יזכה שתיכלל גם תפילתו. ועל זה נאמר "כי שמע ה' קול בכי" - כלומר, בכי הילד הנימול - "שמע ה' תפילתי, ה' תפילתי יקח". והיא עצה נפלאה!

מעלת הברית

הרב שמעון דהאן שליט"א אומר שהמילה נעשית ביום השמיני משום שהוא יום גבוה יותר במעלתו מיום השביעי. השמונה מייצג את העולם שמעל לגדר הטבע.

בברית מילה מסירים את הערלה של התינוק. אותיות ערלה הן: "רע-לה". כלומר במילה ערלה, יש רע. הערלה היא כעין פקק בגוף התינוק ומונע ממנו להתחבר לקדושה. עד שמסירים את הערלה, יש לילד שד, אבל לאחר הסרת הערלה, מצטרפת האות י' ואז הילד מקבל את המילה: "שד"י". זוהי המצווה הראשונה שהילד זוכה לה מיד לאחר הברית מילה. והוא מצטרף לעם ישראל.

לא זכה אברהם אבינו ללדת את יצחק אבינו אלא רק לאחר שעשה לעצמו ברית מילה. גם אדם הראשון עשה ברית מילה, וכן נח, אבל הם לא נצטוו על המילה. אבל ה' ציווה את אברהם אבינו למול את עצמו. והיות שישמעאל נולד טרם הברית מילה, הוא נולד כולו רע ומצד הרע והטומאה.

לאחר הברית מילה זוכה התינוק לקבל נשמה. אלא שהנשמה שהתינוק מקבל אינה מגיעה אליו ישירות, משום שהיא חזקה מאוד ויש בה אור עצום מדי, לשם כך יש את הסנדק שהוא מקבל את הילד על ברכיו. והנשמה עוברת אל הילד דרך הסנדק תחילה, ואז הוא יכול לקבל את האור הזה של הנשמה הנכנסת בו.

משה רבנו ילד שני בנים, את אליעזר ואת גרשום. לאחד הוא עשה ברית מילה, ולשני הוא לא עשה. משה רבנו לקח את משפחתו ורצה לרדת למצרים. בדרך הגיע אליו נחש, ורצה לבלוע את משה או את הילד שלא נימול. ובכל פעם בלע הנחש את משה ופלט אותו, ושוב בלע אותו ושוב פלט אותו, ומשה היה בסכנת מוות. ציפורה הבינה מיד שהכל בסיבת זה שמשה לא מל גם את בנו השני. והיא מיד חיפשה אחר אבן צור, ומלה את הבן השני, ומיד הנחש עזב את משה.

ה' אמר לאברהם אבינו, שעד אותו יום נקרא בשם: "אברם" שמעתה והלאה יקרא שמו: "אברהם", ומי שלא יקרא אותו בשם החדש אברהם, ייענש.

לארבעה אנשים ה' החליף את שמם.

הושע-(י)הושע

אברם-אבר(ה)ם

אליה-אליה(ו)

יוסף-(ה)וסף

הושע קיבל אות-י'

אברם קיבל אות-ה'

אליה-קיבל אות ו'

יוסף-קיבל אות ה'

תחברו את האותיות לפי הסדר מלמעלה למטה, ותקבלו את שמו של ה' שהן אותיות הוי"ה.

בזמן שאלהו הנביא היה חי הוא רצה למות. ה' התגלה אליו ושאל אותו, מדוע הוא רוצה למות? אליהו הנביא השיב לו, שהוא רוצה למות, כי עם ישראל עובדים עבודה זרה וכבר לא מקיימים מצוות ברית מילה. ה' לא אוהב שמדברים רע על ישראל. ה' השיב לו שנכון הוא שעם ישראל חוטאים בעבודה זרה, אבל יש הבטחה שעם ישראל יעשה ברית מילה תמיד.

בשעה שיושבים צדיקים בגן עדן ונהנים מזיו השכינה, ומתענגים מחידושי תורה, בכל פעם שיש ברית מילה, ולפעמים ישנם כמה בריתות מילה, אליהו הנביא צריך להתלבש בגוף גשמי ולרדת לעולם הזה, ולהיות נוכח בכל ברית מילה. ולפעמים הוא מופיע בתור ערביה ולפעמים בתור מסכן מקבץ נדבות, והוא נוכח לזמן קצר והולך. ואם יש כמה בריתות, הוא צריך להיות נוכח בכלם.

יש לדעת שכל אדם שמזמינים אותו להיות נוכח בברית מילה, הוא חייב ללכת ולהיות נוכח, וכל זאת כאשר יהודי שם לו הזמנה בידו. אנשים שמגיעים לברית מילה מתוקף הזמנת הורי הילד, בעת שהם נוכחים בברית, הם זוכים שכל עוונותיהם נמחלים להם באותו זמן. אבל אם יבוא אדם שלא הוזמן להשתתף בברית מילה, ואפילו יהיה נוכח בברית, לא יתכפרו לו עוונותיו.

על המצח של כל אדם, רשומים עוונותיו. כאשר מגיע מלאך בסביבת האדם, והוא רואה את רישום העוונות על מצחו של האדם, הוא רוצה להמיתו. הברית נקראת "ברית-מלח". אדם צריך שתמיד יהיה על שולחנו מלח. ואדם צריך לטבול את הלחם במעט מלח.

בגופו של אדם ישנם מלחים. העין הינה היחידה שיכולה להוציא החוצה מלח מגוף האדם, וזאת דרך הדמעות שאדם מוריד. וכדאי מאוד שכאשר אדם בוכה, הוא ייקח את הדמעות וימרח אותם על המצח שלו, וישפשף את מצחו באותם דמעות, ואז הרושם של העוונות שנוצר על מצחו יעלם, וכן הרבה קטרוגים יסתלקו מעליו.

"גדולה מילה שהיא שקולה כנגד כל המצוות שבתורה" (נדרים לב) (מורשת אבות).

שמעתי מעשה מחריד ומזעזע מתלמיד חכם גדול שהיה עד לדבר זה שאירע ליהודי אחד, מיוצאי גרמניה, בעת ביקורו של רבי אלחנן ווסרמן בארה"ב, סמוך לפרוץ מלחמת העולם השנייה.

במהלך ביקורו בארה"ב הגיע רבי אלחנן להרבה ערים וקהילות יהודיות, בהן פעל לטובת ישיבת ברנוביץ. ביקורו השאיר רושם רב, ומלבד מה שנפגש עם אנשים כדי שייסיעו להחזקת התורה בישיבתו, באו אליו גם הרבה יהודים לבקש עצה ותושייה בפתרון בעיותיהם, שכן ידוע ומקובל היה כגאון בתורה וכאיש צדיק וקדוש. בין אלה שבאו אליו לשאול בעצתו, היה גם אותו יהודי מיוצאי גרמניה, ושאלתו הייתה, הואיל ויש לו בן שכבר הגיע לגיל חמש עשרה, והגיע השעה ללמדו אומנות, שהרי אמרו חז"ל במשנה (אבות ב), "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ", הוא בא לשאול, או, בעצם לא כל כך לשאול, אלא לומר מה בדעתו לעשות, ולבקש את הסכמתו של ר' אלחנן.

רבי אלחנן ידע היטב שבא מגרמניה, וצריכים לדבר אתו ברכות ובגמישות, על כן פתח ואמר לו: אתה בוודאי צודק, אין ספק שטוב תורה עם דרך ארץ, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה, הכל באמת נכון, ברם, מה דעתך על העניין של הכנסת הבן לבריתו של אברהם אבינו ע"ה, זו מצוה? בוודאי שזו מצוה גדולה להכניס בן בבריתו של אברהם אבינו, מה השאלה? הן אמרו חז"ל "גדולה מילה שהיא שקולה כנגד כל המצוות שבתורה" (נדרים לב), והלא כל כלל ישראל עומד על יסוד של בריתו של אברהם אבינו, הרי אתה בעצמך, קיימת את המצווה הזו בבן שלך. ואולם מה הדין אם קרה, חלילה, מתו אחיו מחמת מילה, הלא אז אסור למול, אמנם יש מחלוקת בגמרא אם מתו שנים או שלושה, על כל פנים אם התברר שישנה חזקה כזו – אסור למול, זוהי ההלכה, וכל כך למה? כי כבר מתו אחיו מחמת מילה, הרי שאפילו במצווה כה גדולה וכה חשובה, אם מלו אחיו מפני שמלו אותם, אסור למול את זה שנולד, עכשיו, ואם אביו כן ימול אותו – הוא יעבור עבירה, שכן כיצד יכול אדם למול את בנו כשהוא מסכן בזה את חייו?

אם כן, המשיך ואמר רבי אלחנן לאותו יהודי, הלא לא תאמר שמצוות מילה פחותה וקלה מעניין זה של לימוד אומנות ומלאכה לבן, והיום אנו חיים בדור ובמצב של "מתו אחיו מחמת מלאכה"! כאשר שולחים ילד ללמוד אומנות, הוא עלול להתקלקל, והנזק שנגרם דומה לפחות לעניין של "מתו אחיו מחמת מילה" והלא ראינו בימים אלה, שזוהי תופעה שכיחה שבנים מתקלקלים כשהם יוצאים מחוץ לכותלי התורה!...

כך אמר לו רבי אלחנן...היהודי אמנם שמע מרבי אלחנן מה שהוא אומר, אבל לא קיים, והלך ושלח את בנו ללמוד אומנות וכמה אומלל היה ממה שקרה לבן שלו, שלא הוציא את שנתו, כי באמצע השנה שבה הוציא אותו מהישיבה, חלה הן לפתע ונפטר, הייתה כאן בחינת "גזירה שיצאה מלפני השליט", היינו מה שאמר לו ר' אלחנן שכמו שיש "מתו אחיו מחמת מילה", כך יש עניין של "מתו אחיו מחמת מלאכה", ונתקיים כן ביהודי הזה, רחמנא ליצלן.

חשיבות בבחירת הסנדק והמוהל (הרב יאיר אלפרין)

הכל כשרים למול וישראל גדול שידוע למול קודם לכולם (שו"ע יורה דעה רס"ד א).

הקב"ה ציווה אותנו לקבוע אות בגופנו ובכך להבדלנו משאר העמים. וטעמה של מצווה זו כותב ה"לבוש" מפני שזה סימן אמתי שאינו משתנה לא בחיים ולא אחר המוות וחתום יפה בבשרנו, להורות שאנו עבדי הקב"ה ומחויבים לקיים מצוותיו ולא לעבור עליהם כי לכך נוצרנו. ורצה הקב"ה לברוא

האדם בחיסרון זה בעורלה אע"פ שהיה יכול לבוראו כשהוא מהול כי הדבר משמש סימן שכשם שאדם מסוגל לתקן את מום גופו הוא יכול לתקן פגם נשמתו שכן בידו הדבר להיות טוב ולא לחטוא.

כמובן חשיבות יתרה נודעת לכך בבחירת המוהל והסנדק כיוון שאם הם כשרים ויראי שמים, יש בכוחם להמשיך קדושה וטהרה על הנולד. לכן יש לבחור סנדק ומוהל צדיקים ויראי שמים (בנוסף למה שהמוהל חייב להיות בקי ומומחה).

מספרים על הגה"צ ר' יעקב מוצפי זצ"ל שהיה מקפיד מאוד על מוהל וסנדק שיהיו יראי שמים. וסיפר פעם על חכם עובדיה צדקה זצ"ל שהיה איש החסד, ורודף אחר צדקה ומצוות ששאלוהו "במה זכית לכל החסידות ולכל המעלות הטובות האלו?"

ענה חכם עובדיה "אני בבחינת חומץ בן יין, והייתי צריך להיות הרבה יותר חסיד וירא שמים ממה שאני טיפה מן הים הגדול, וכל זה למה, מפני שהסנדק שלי היה הגאון רבי יוסף חיים, בעל ה'בן איש חי', והמוהל שלי היה אחיו, ועד כמה שהסנדק והמוהל קובעים את מהלך החיים של הנולד אין לשער ולתאר, ולכן אני אומר שלא הגעתי לכלום ממה שאני הייתי צריך להגיע". וכך היה מסיים את סיפורו "בחרו לכם מוהל וסנדק יראי שמים, לטוב לכם ולילדיכם כל הימים..."

הנה מעשה מופלא היכול להמחיש לנו בצורה נפלאה על השפעתו של המוהל וכוח תפילתו בזמן המילה: בשעת לילה מאוחרת נשמע צלצול טלפון בביתו של רבי רפאל, מוהל מפורסם. על הקו הייתה אישה שהזמינה אותו לערוך ברית לבנה בביתם שבתל אביב בשעת בוקר. המוהל התעניין לדעת מי שלחה אליו והיא ענתה כי מצאה את שמו ב"דפי זהב", תשובה מוזרה למדי...

ביום ובשעה שנקבעו הגיע רבי רפאל לכתובת הבית. היה זה בית מפואר בשכונה צפון תל-אביבית מטופחת. רבי רפאל צלצל בפעמון ובפתח הופיעה אישה. היא הודיעה לו קצרות כי למעלה, בקומה השנייה, שוכב התינוק. על השולחן מעטפה ובה כסף והיא עצמה חייבת לצאת מן הבית. בעוד כרבע שעה תגיע המטפלת לשחררו. רבי רפאל לא הספיק להתעשת מתדהמתו וכבר נכנסה למכוניתה ונסעה...

עלה רבי רפאל במדרגות הבית ומצא תינוק קטן שוכב בעריסה מהודרת בחדר מפואר ביותר... הוא מל את התינוק, כשהוא המוהל, הוא הסנדק, והוא המכובד בברכות... משסיים רצה ללכת, אך המטפלת עדיין לא הופיעה. בינתיים החל התינוק לבכות והמוהל הנבוך נטל אותו בידיו ומחוסר אונים החל לבכות יחד אתו... בעודו מתייפח, חיפש את המטבח, שם מצא בקבוק חלב והאכיל את התינוק הצורח. התינוק נרגע אך ר' רפאל עדיין לא... הוא המשיך לבכות בכי מלא כאב על אנשים אומללים אלה, שביום היכנס בנם בבריתו של אאע"ה, אינם מתפנים להיות נוכחים במקום. יש להם עיסוקים חשובים יותר... הדמעות נשרו על פניו של התינוק, שבינתיים נרדם על זרועותיו של המוהל לישון שנת ישרים. רק לאחר כשעתיים הגיעה המטפלת. היא זרקה תירוץ כלשהו ורבי רפאל אף לא האזין. הוא נטל את תיקו ונמלט על נפשו...

חלפו שלוש עשרה שנה. יום אחד התקשרה לרבי רפאל אישה. היא הזכירה למוהל את הברית המוזרה שערך לבנה שלוש עשרה שנה קודם לכן... רבי רפאל לא היה זקוק לתזכורת, אז סיפרה לו האשה "הילד שערכת לו את הברית רוצה לשמור מצוות. בעצם, מאז היותו ילד קטן, הוא רוצה להתפלל, לשמור שבת, לחבוש כיפה. התייעצנו עם מומחים ואלה לא הצליחו לעקור מראשו את שיגיונותיו. החלטנו להניח לו ללכת בדרכו. רק אותך אנו מכירים מבין היהודים שומרי תורה ומצוות ואנו מבקשים שתדריך אותנו..."

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (יבג) (מורשת אבות).

רבי חיים ברלין גאב"ד מוסקבה, בהיותו בערוב ימיו בירושלים, רגיל היה לקרוא בתורה בבית מדרשו מידי שבת בשבתו, כשהוא קורא בנעימות מיוחדת ובדקדוק רב. רבים מבני ירושלים באו להתפלל בבית מדרשו אך ורק כדי לשמוע את קריאתו.

בהגיע שבת חול המועד פסח, נהרו המונים לבית מדרשו על מנת לשומעו קורא את מגילת "שיר השירים" בלהט נפש ובהשתפכות אהבה. במיוחד כשהגיע לפסוק: "הנך יפה רעיתי, הנך יפה, עינייך יונים", היה קורא בהתלהבות גדולה ומתמוגג בדמעות שליש.

תלמיד קרוב היה לו לרבי חיים ברלין, והוא רבי אריה לוין. רבי אריה לוין כתלמיד קרוב, החליט שנה אחת לשאול את רבו מהי הסיבה לכך שכשמגיע לפסוק זה מידי שנה בשנה, מתמוגג הוא בדמעות שליש, והלא פסוק זה מתאר כה יפה את האהבה השוררת בין הקב"ה לכנסת ישראל?

הבה אספר לכם את העניין, ענה רבי חיים ברלין, בהיותי רב במוסקבה, נכנס אלי פעם יהודי וביקש לדבר איתי ביחידות. חשבתי לעצמי, מי יודע לאיזו צרה נקלע אותו יהודי, עד שמתבייש לדבר בנוכחות אנשים זרים. נכנסנו לחדר צדדי, ומה הופתעתי שכל "סודו" הכיל הודעה, שאשתו ילדה בן זכר למזל טוב. והוא בא להזמיני למול אותו (רבי חיים ברלין ידוע היה כמוהל מומחה ובהיותו גאב"ד מוסקבה, מל רבים מילדי ישראל). שאלתי כמובן את אורחי, הגד נא לי יקירי מה הסודיות שבדבר, הרי רבים מלים את בניהם, כדת משה וישראל, ומה יש כל כך להסתיר?

להווי ידוע למר – השיב לי, שאני גר בסביבת גויית לחלוטין, ואף אחד משכני וממכרי אינו יודע שאני יהודי. אני בעל בית מסחר גדול לצרכי דת נוצריים, וכמובן שאם ייודע שיהודי אני, אאבד את פרנסתי המרווחת (מוסקבה בימים ההם הייתה עיר פרובנסלבית אדוקה, ומלאה כנסיות). וכמו כן, מי יודע אם אין חשש לחיי, ועל כן בבואי להזמין את כבוד הרב למול את ילדי, הנני גם שואל עצה איך אפשר לסדר את הברית כך שאף אחד לא ירגיש בדבר. כמובן, שבמקרה כזה לא היה מקום לחשוב על קיום המצווה בהידור, במניין עשרה ובסעודת מצוה כנהוג בישראל, ולכן אמרתי לו שהוא יהיה מוכן להיות הסנדק, להחזיק את הילד על ברכיו, ואז נוכל לסדר את ברית המילה לבדנו. לא אוכל, רבי – השיבני אותי יהודי בבהלה – לב רך לי ולא אוכל להסתכל בפצוע, ואיך אוכל לראות כשימולו את בני הרך ושמה ירעדו ידי ויישמט הילד מחיקי.

שאלתי עוד כמה פרטים אודות מצבו, מקום דירתו וכדומה, ויעצתי כך: ראשית, לשלוח לאותם ימים את כל המשרתות הנוכריות הנמצאות בביתו, כדי שלא יראו מה עושים שם. שנית, היות ונמצא בעיר רופא יהודי מנתח מפורסם, שאף רבים מגויי העיר מזמינים אותו, יזמינו ליום השמיני המיועד להיות נוכח בזמן הברית, ולשכניו יספר שנתגלה בתינוק פגם גופני וזקוק הוא לניתוח קל. ואני אבוא עם הרופא לזמן המיועד. הרופא יהיה הסנדק ואני המוהל. והרופא יוכל אח"כ לבקר כמה פעמים בביתו לפקח על ריפוי המילה, והכל יבוא על מקומו בשלום.

ביום המיועד, בא אותו יהודי להובילני לביתו יחד עם אותו רופא מנתח מפורסם. עברנו רחובות ואזורים שבכל שנותי ישיבתי במוסקבה, לא הייתה לי הזדמנות לעבור שם, כי לא דרכה שם אף פעם רגל יהודית. הגענו לביתו שהיה מסודר בנוסח אצילים כשאין בו שום סימן מסימני היהדות, ובו פסלים למיניהם וצרכי דת נוצריים רבים. סידרנו את הברית כהלכתו, כשהרופא היה הסנדק ואני המוהל. כשנפרדתי ממנו בקשתו לסור אלי ביום השלישי למילה, כדי להודיע לי מה שלום הילד.

לאחר שלושה ימים הגיע אותו יהודי לביתי, ומכיוון שחשד בי שהזמנתי אותו לביתי כדי לשלם לי שכר טרחה, הושיט לי שטר של עשרה רובלים. כמובן שסירבתי לקבל. והוא חשב שאיני מסכים לסכום זה ועל כן הוסיף על הסכום. עד שהצלחתי לשכנעו, שהנני מסרב באמת לקבל שכר טרחה בעד מצוה זו. אמנם גיליתי לו את כוונתי האמתית בכך שהזמנתי אותו לבוא אלי, מאחר ורצוני עז לדעת מה הסיבה שהניעה אותו לקיים את הברית במסירות נפש, למרות שלאחר שיחתי עמו וביקורי בביתו הנני רואה, שאין לו שייכות כלל וכלל ליהדות!?

לשמע דברי אלו החלו עיני להוריד דמעות. ובראש מורכן אמר: ידועני רבי, שהתרחקתי ממקור מחבבתי, ולפעמים לבי עלי דווי, אולם לפי מצבי איני יודע אם כבר אוכל לשוב בתשובה שלימה... וכאן החל לבכות בדמעות שליש – לאחר שנרגע קמעא, המשיך, חושבני כמו כן שבני זה הרך הנימול יהיה כתוצאה ממצב זה רחוק עוד יותר ממני מהיהדות, שכן אני לכל הפחות בצעירותי גדלתי בבית הורי כיהודי לכל דבר, אולם, בני, הרי לא יכיר כלל שום סימן של חיי יהדות. אבל בכל זאת הרי יתכן –

אמנם באופן מוזר ביותר – שבני זה כשיגדל, יזדמן שיכיר חיי יהודים ויהדות, ואולי יתעורר בו הניצוץ וירצה להיות יהודי, על כן אינני רוצה לחסום בפניו את הדרך לשוב למקור מחצבתנו – דבר שיקשה אם לא יהיה נימול. על כן התאמצתי בכל כוחי למוהלו, שתהיה הדרך פתוחה לפניו, ויוכל בקלות לשוב למקור מחצבתו.

כשהגיע רבי חיים ברלין לסיום הסיפור, החל שוב מתרגש עד לדמעות והוסיף: במאורע זה התפרש לי מאמר חז"ל על הפסוק הנ"ל: "הנך יפה רעיתי, הנך יפה עיניך יונים". שהייתי מתקשה להבינו בכל ימי חיי. חז"ל דרשו את כפילות המילים "הנך יפה" כך: "הנך יפה לפני החטא, והנך יפה לאחר החטא". והדבר בלתי מובן כלל, מה היופי שלאחר החטא? אולם במאורע הנ"ל התבהרה לי כוונתם והתשובה היא בסיפא דקרא "עיניך יונים". אחת מסגולותיה הטבעיות של היונה היא, שאינה מתרחקת מקינה מרחק כזה שלא תדע את דרכה חזרה, ואת זה אנו למדים מסוגיא במסכת בבא בתרא דף כ"ג. זהו מה שאמרו חז"ל: "הנך יפה לאחר החטא" סיים רבי חיים ברלין – בן ישראל אף שחטא והתרחק מרחק רב כל כך ממקור מחצבתו, בכל זאת עדיין מפנה ראשו לאחוריו ומשתדל במסירות נפש שלא יאבד דרכו לגמרי בחזרה לקינו. ואם לא הוא, אז לכל הפחות זרעו יוכל לשוב ליהדות. וזהו השבח של "עיניך יונים", שגם היהודים הרחוקים ביותר ואפילו המומרים רחמנא ליצן נאחזים במצוות מילה או מזוזה בר מצווה יום כיפור או לא אוכלים חמץ בפסח משהוא שישיו אותם ליהדות למרות שהם רחוקים ממנה

ביום השמיני ימול בשר ערלתו (יב, יג) (לבוש יוסף).

בוא וראה כמה ישראל מחבבים את המצוות, שהם מוציאים הוצאות כדי לשמור את המצוות ולשמוח בהם. אמר הקדוש ברוך הוא: אתם משמרים את המצוות ותשמחו בהן, אני מוסיף לכם שמחה שנאמר (ישעיה כ"ט, י"ט) "ויספו עינויים בה' שמחה" (מדרש תנחומא תזריע ה').

נהגו ישראל לעשות סעודה ביום המילה, וראיה לדבר מאברהם אבינו, שנאמר "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק", וכשתחלק תיבת "הגמל" לשתי תיבות, יצא הג-מל והיינו שביום הג ביום שמיני (ה"ג בגימטריה שמונה), מל את יצחק (תוספת שבת דף ק"ל ד"ה שש).

ומובא בספרים הקדושים שיש לאדם להשתדל בכל עוז לעשות סעודת מילה, אפילו אם יראה מניעות ועיכובים, צריך להתגבר על כל המכשולים. כי עיקר השתדלות השטן הוא שלא יעשו סעודת מילה, וכמו שמרומז בשמו של המלאך סמאל – ראשי תיבות "סעודת מצוה אין לעשות, כדי שלא תגדל זכות ישראל כבמעשה יצחק וכו', ועל כן אם רואה האדם מניעות ידע שמעשה שטן הוא ויתחזק במצווה זו

מעשה שהיה באחד ממלכי אומות העולם פנה לר' תנחום ואמר לו: "הבה ונהיה עמי ועמך לעם אחד!" השיב לו ר' תנחום: "טוב ויפה! אך אנו היהודים הננו נימולים ועל כן לא נוכל להיות כמוכם, הגויים. הימולו אפוא אתם, ותהיה כמונו, היהודים". ירד המלך לסוף כוונתו של ר' תנחום והבין את הפקוחות שבתשובתו. אמר לו: "אכן, ניצחתי בדבריך. ואולם, על פי החוק מי שמנצח את המלך מושלך הישר אל גוב האריות".

מיד קרא למשרתיו והללו אמנם השליכו את היהודי אל הגוב. וראו זה פלא: האריות נצבו ליד ר' תנחום, הביטו בו אך לא נגעו בו לרעה!

באותו מעמד נכח מומר אחד, והלה התרעם על הנס שארע ליהודי. בזעמו הרב פנה אל המלך ואמר לו: "נראה שאין האריות רעבים עתה, ועל כן לא נגעו ביהודי". "הבה נערוך ניסיון ונוכח אם רעבים האריות אם לאו", הציע המלך וקרא למשרתיו: "השליכו אל הגוב את האדם הזה", ציווה בהצביעו על המומר. השלך המומר לגוב האריות, ובאחת התנפלו עליו האריות ואכלו את בשרו לתאבון... (על פי מסכת סנהדרין דף ע"ח לוקט ממעשיהם של צדיקי).

מעשה שהיה בקיסר רומא שונא ישראל שמלך בתקופה בה שלטה מלכות רומי בישראל. קיסר זה חיפש בכל הזדמנות להרע ליהודים. יום אחד, עת ישב על כסאו, ושריו ויועציו – סביבו, שאלם הקיסר שאלה: "אדם אשר ברגלו נהיה נמק – ריקבון, מה יעשה, האם יקטע את רגלו ובכך יציל את חייו, או לא יעשה כן, ואז הרי יכאב לו ויצטער מאד, מה עדיף?" אמרו לו חכמיו ויועציו: "כדאי לו שיקטע את רגלו ויחיה – ויחלים".

שאלה זו – כיון הקיסר נגד היהודים ששנא אותם ודימה את היהודים למחלה – נמק - שצריך לקטוע, צריך להרגם. ושמח על תשובת החכמים שיעצו לו לקטוע – להרוג את היהודים, וקיבל עצתם.

בין יועציו היה אחד ידיד היהודים ושמו קטיעא בר שלום, הוא התנגד לגזרה זו נגד היהודים ואמר לקיסר: "אי אפשר לעולם להתקיים בלי עם ישראל כשם שאי אפשר לעולם להתקיים ללא ארבע רוחות השמים. ישראל הם חלק מהעולם וכיצד תהרגם?" – ועוד הוסיף קטיעא ואמר: "דע לך שכולם יקראו לך קיסר בעל מלכות קטועה". שמע הקיסר את דבריו והבין כי צודק הוא, אמר לו: "דברך נכונים, אך בוודאי ידועים לך חוקי המלוכה ברומא והם שאין לנצח את השליט – את הקיסר. לפיכך, אסור לך לנצח אותי, והנה עתה עצתך טובה מהחלטתי. לכן, עלי להענישך בעונש הראוי והוא להשליך אותך לכבשן האש".

לקחו עבדי הקיסר את קטיעא בר שלום והוליכוהו לכבשן האש. והנה בדרך פגשה אותם גבירה רומית אשר ידעה לאן מועדות פניהם ומדוע נענש. אמרה לנדון למות – "אתה הולך למות – אוי לה לספינה שהולכת בלי מכסה" – כונתה הייתה שספינה שלא משלמת מכס אינה יכולה להיכנס לתוך המדינה. כך אתה, אינך יכול לקבל חלק לעולם הבא יחד עם היהודים מכיוון שלא מלת את עצמך.

שמע זאת קטיעא בר שלום – מל את עצמו ומיד אחר כך זרקוהו לכבשן האש. יצאה בת קול ואמרה: "קטיעא בר שלום מזומן לחיי העולם הבא".

טרם מותו קרא קטיעא בקול ואמר: "הנני מוסר את כל נכסי לרבי עקיבא וחבריו". כשבאו לחלק את נכסיו התעורר ספק האם הכוונה הייתה שרבי עקיבא וחבריו יתחלקו ברכוש שווה בשווה, או שמא הכוונה שרבי עקיבא ייקח מחצית הרכוש וחבריו החצי השני. אמר רבי עקיבא: "אוכיח לכם מן הכתוב שמחצית שייכת לי. בלחם הפנים נאמר: 'והיתה לאהרון ולבניו'. גם במנחות נאמר: 'והנותרת מן המנחה לאהרון ובניו'. אמרו חכמינו זיכרונם לברכה מפני שהכתוב הזכיר את אהרון לחוד ולא אמר סתם 'והיתה לכהנים', רמז יש כאן שאהרון נוטל מחצה ושאר הכהנים מחצה ואינו חולק עימם שווה בשווה. לפי דברים אלה מפרש אני את דברי קטיעא בר שלום, כשאמר נכסי לרבי עקיבא וחבריו – הכוונה שמחצית תהיה לי ומחצית לחברי (פ"ק מסכת ע"ז).

"זה הקטן גדול יהיה"

הגמרא (מסכת חולין דף ס' עמוד ב') מבארת: ר' שמעון בן פזי רמי (הקשה קושיא), נאמר (בראשית א, טז): "וַיַּעַשׂ אֱלֹדִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים" וְנֶאֱמַר (בראשית א, טז): "אֶת-הַמְּאֹר הַגָּדֹל... וְאֶת-הַמְּאֹר הַקָּטָן..?" אָמְרָה יֵרַח לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֶפְשָׁר לִשְׁנֵי מְלָכִים שִׁשְׁתִּמְשׁוּ בְּכֶתֶר אֶחָד?! אָמַר לָהּ: לָכִי וּמַעֲטִי אֶת עֲצָמָּהּ!

מדוע מכנה הקב"ה את השמש למאור הגדול ואת הירח למאור הקטן? אלא שהשוני בין השמש לירח לא בא לידי ביטוי רק בגודלם אלא גם בעוצמת השפעתם. השמש מפצה אור בקרניה ומאירה את כל העולם - היא נותנת לכל הבריאה את היכולת להתקיים, לראות ולהבשיל את הפירות. לעומתה הלבנה איננה מפצה מאומה משל עצמה היא השתקפות של השמש ותו לא. יוצא איפה, שהסיבה שהקב"ה מבדיל בין גדול לקטן נעוץ בגודל הנתינה של הנברא... כעת נוכל להבין את הברכה שמברכים את התינוק בכל ברית מילה. לאחר הברית מברכים על יין: "זה הקטן גדול יהיה". התינוק כעת מייצג את ה'קטן' - אחד שתלוי באחרים, עסוק בעצמו ובצרכים שלו. לעומתו, ה'גדול' - הוא בעל נתינה - מייצג את מי שנותן לאחרים: תורם, משפיע ומלמד מיכולותיו וכישוריו לכלל הסובבים אותו. זה מה שאנחנו מברכים את הרך שנימול זה עתה: אנו מייחלים שהתינוק הזה שכעת נכנס בבריתו

של אברהם אבינו - שכל כולו תלוי בהוריו וחי את הצרכים שלו בלבד, שיבוא יום ויהפוך הוא ל"גדול". גדול באופן כזה שיוכל להביט את סביבתו ולראות במה הוא יכול לתרום מכישוריו למען הכלל...

איך אם כן יוכל להגיע לגדלות שכזו?

ילד רך זה, יישאר במשך חייו כ'קטן' לעומת ההורים שלו שגידלוהו וחינכוהו - הוא תמיד יהיה האיש שבא מבית... - זה שיאמרו עליו: "מה הפלא? ראו את ההורים שלו זה ממש 'קופי'..." אנו מתפללים שאותו אור שהוריו מקרינים לו כדוגמת השמש לירח - ההורה כגדול לילד הקטן. את אותו האור יוכל הילד להפיץ בעצמו לאחרים ומקטן יהפוך הוא לגדול!...

זה הקטן גדול יהיה!

"כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים".

בברית מילה אנו נוהגים לברך את הרך הנימול בברכה מיוחדת: "כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים".

מסופר על הגאון רבי בצלאל הכהן מווילנא שכבר בילדותו היה ניכר כעילוי ובגאונות מופלאה. שמו יצא ברחבי המדינה כבקי וחרף והוא הפך מושא להערצה. השדכנים בווילנא, דיברו בו נכבדות בעודו צעיר לימים, ולא אחר היום וכאשר הגיע לגיל שתיים עשרה נעשה חתן.

בסעודת התנאים קם אחד הלמדנים ואמר: בברית מילה נהוג לברך את הרך הנימול: "כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים" דהיינו גיל בר מצווה - גיל של מעשים טובים ורק אחר כך נכנס ל"חופה". אם כן מדוע אנו מברכים הפוך: "כן יכנס לחופה ולמעשים טובים!?" אלא - ביאר הדרשן בדרך מליצה - הברכה היא שהתינוק יהיה כל כך גדול בתורה, עד שירצו בו הכל לחתן ומתוך כך יכנס לחופה עוד קודם גיל בר מצווה...

"כשם שנכנס לברית לתורה לחופה ולמעשים טובים"

בברית המילה אנו מברכים את הרך הנימול: "כשם שנכנס לברית לתורה לחופה ולמעשים טובים".

שאל האדמו"ר מנחם מנדל מקוצק: מדוע משבחים את התינוק: "כשם שנכנס... כן יכנס..." וכי התינוק נכנס לברית המילה? הרי הוריו מכניסים אותו!?

אלא השיב הרבי מקוצק: כשם שהתינוק נכנס ומקיים את מצוות המילה ללא גאווה והתנשאות על שמקיים הוא מצווה כה גדולה כך אנו מאחלים לו: שימשיך בעזרת ה' לקיים מצוות ללא כל רגש של גאווה אלא רק כדי לקיים רצון הבורא!...

"ואתה את בריתי תשמור" (יז, ט)

כ"ק האדמו"ר רבי שלום מבעלזא הוזמן לסעודת ברית-מילה ובתוך הדברים אמר לאבי הבן: "היום הושלמה ברית-המילה שלך". תמה האיש: "ברית-המילה שלי"? הסביר הצדיק: "כל מצוה צריך לקיים בשלמות במחשבה, בדיבור ובמעשה. את ברית-המילה אנו מקיימים בתינוק במעשה, אבל במחשבה אין הוא מקיים את המצוה, שכן עדיין אינו בר-דעת. רק כשהוא מכניס את בנו בבריתו של אברהם אבינו, הוא מתקן את המחשבה שהייתה חסרה בברית שלו - עצמו. "והוסיף: "זהו שנאמר לאברהם 'ואתה את בריתי תשמור, אתה וזרעך אחרך'. לשם-מה נאמר שוב 'אתה'? אלא כאשר תקיים את הברית ל'זרעך', תגיע 'אתה' לשלמות במצוות המילה."

גדולתה של ברית המילה - מצווה חשובה מאד

מסופר על הרב מבריסק רבי יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק זצ"ל שפעם אחת התקיימה בביתו ברית מילה לאחד מנכדיו. בסיומה של הברית ניגש המוהל אל הרב ואמר: "נו... ברוך ה' שזכינו לקיים מצוות ברית מילה ועוד בבית הרב ואחד מצאצאיו..." התפלא הרב ותהה: "למה כוונתך?! האם אתה חושב שקיומה של ברית בביתי ולנכדי שונה היא מחשיבות ברית אחרת?!"

אמשול לך משל למה הדבר דומה: מלמד תינוקות שהיה עושה מלאכתו נאמנה אולם, שכרו היה זעום וכל ימיו היה עני ואביון. פעם אחת התבטא המלמד: "אם היה לי כל אוצרותיו של רוטשילד הייתי עוד יותר עשיר ממנו..." תלמידיו התפלאו ושאלו: "למה כוונתך?! המלמד השיב בחיוך: "דמיינו רגע!... למעשה יהיו לי את כל אוצרותיו של רוטשילד, אבל בנוסף יהיה לי גם את המשכורת שאני מקבל בתור מלמד..." כן הוא הנמשל, גם במצוות ברית המילה: מצווה זו כה חשובה לאין ערוך עד כדי שאין ערך וחשיבות כלל לייחוסו של הנימול...

הרב הגאון יהודה צדקה זצ"ל והברית מילה

ממעשיו של הרב הגאון יהודה צדקה זצ"ל נוכל ללמוד פרק בהלכות ענווה נראה כיצד הוא, למרות גדולתו ידע כיצד לקיים מידה חשובה זו, וכך היה המעשה:

פעם אירע שיהודי אחד נכנס לביתו בערב שבת וביקשו שיבוא למול את בנו ביום השבת בשכונת ימין משה הסמוכה להר ציון שבירושלים העתיקה. הרב צדקה, שהיה כבר זקן בערוב ימיו, לא סירב להזמנה והלך ביום השבת עם שמש מביתו שבירושלים החדשה זמן ממושך עד שהגיע לבית בו נערכה ברית המילה. והנה, לפתע הבחין הרב צדקה כי אבי הבן מתמהמה מעט ואינו מזדרז לקיים את המצווה. הקרואים רמזו לאבי הבן שהמוהל וכן הרב ממתינים שיורה להתחיל בברית המילה. בקול רפה השיב אבי הבן כי הוא חזר בו מכוונתו לכבד את הרב במצוות המילה ובדעתו לכבד את המוהל שהגיע זה עתה, אלא מכיוון שטרם ויגע הרב צדקה דרך ארוכה כדי לקיים את המילה לכן לא אמר לו זאת.

תשובתו של הרב הייתה: "אינני מקפיד על זה כלל! תוכל לכבדו במצוות המילה ואין טעם להתמהמה כלל."

אך גם הפעם חזר והתמהמה אבי הבן ומצוות המילה לא נעשתה. שוב נפנה רבי צדקה לאבי הבן ושאלו: "ועכשיו למי מחכים?". בבושת פנים השיב לו הלה כי המוהל המכובד שכח בביתו את כלי המילה ולא הביאם עמו, אולי יואיל כבוד הרב להשאיל לו את כלי המילה שברשותו? להפתעתו של אבי הבן נענה הרב לבקשתו בשמחה וברצון: "הא לך, משאיל לך את הכלים בשמחה ובששון, ייקח וימול בהם."

וכן היה, הילד נימול בידיו של המוהל האחר בכליו של הרב צדקה זצ"ל.

בדרכו חזרה לביתו החל שמשו לשוחח עמו על מה שאירע, ובינתיים התפלא בפני הרב ואמר: "תמה אני על כבודו שעבר בשתיקה על התנהגותו של אבי הבן ועל חוצפתו, שלא די בכך שלא כיבדו במצוות המילה לאחר שהלך דרך ארוכה בעצם יום השבת, אלא עוד הרהיב עוז בנפשו לבוא אליו ולבקש ממנו את כלי המילה! אלמלא אני במקומכם, לא הייתי משאיל לו את כלי המילה בשום פנים ואופן!"

חיך אליו הרב צדקה ובפנים שוחקות השיב לו: "וכי ידעת? הנה אנכי כבר זכיתי להכניס בבריתו של אברהם אבינו אלפים מילדי ישראל, אבל אף פעם לא זכיתי לעשות את המצווה באופן כל כך מושלם כפי שעשיתי היום. מי כמוני מאושר היום?"

התפלא שמשו שבעתיים: "היום? הן היום לא עשה כבודו את המצווה כלל כי אם המוהל האחר התכבד בו במקום כבודו?!"

הסביר לו רבי צדקה: "כבר אמרו חז"ל: 'חשב אדם לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה' ובכל פעם שאני מקיים מצוות מילה, אף שהיא מצווה גדולה וחשובה מאוד, מכל מקום עלול שיתערבו בעשייתה כל מיני 'נגיעות' ופניות מאחר שהקהל חולק לי כבוד ומכבדים אותי אחרי הברית, וקשה לי לעשות בכוונה צרופה בלתי לה' לבדו. לא כן הפעם, אשר לא מלתי את הבן בפועל, ואף אחר לא החזיק לי טובה, ולא חלקו לי כבוד אלא רק בשמים ממעל החשיבו לי כאילו עשיתי את המצווה, אם כן תיזקף היום לזכותי מצווה זכה, נקייה מכל פניות ונגיעות, כפי שהכתוב עצמו מעלה עליו 'חשב אדם לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה'. אם כן זכיתי היום לשלמות במצוות מילה יותר מכל הפעמים שזכיתי למול ממש..."

לחתוך למען השלמות (ט"ו, י"ח) (הרב משה שינפלד)

זלמן שב מן היער עם עגלתו העמוסה בגזעי עצים, המיועדים עבור בניית ביתו החדש. זלמן החל להציב את הגזעים בשורה אחד ליד השני, כדי שישמשו בתור קיר לבית. והנה ראה זלמן, שיש בגזעי העצים בליטות רבות, המונעות מהגזעים להיות צמודים אחד לשני. פנה זלמן אל ארגז הכלים ונטל בידיו את המסור, כדי לנסר את הבליטות. לפני שהחל במלאכת הניסור, עבר שם אדם חכם ואמר לו – במקום לנסר את הבליטות, יש לי הצעה טובה יותר – כנגד כל בליטה שיש בגזע, תחורר חור בגזע הסמוך אליו, וכך הגזעים יתחברו ויתאחדו באופן הטוב ביותר.

מעשה זה יעזור לנו להבין את משמעות המושג "ברית", מושג המובא בפרשתנו בהקשר לשתי בריתות – ברית בין הבתרים וברית המילה. יש משהו מוזר בצמד המילים "כריתת ברית", או "לכרות ברית". שהרי שתי מילים אלו הם שני מושגים הפיכים ומנוגדים. "ברית" משמעותה חיבור, ואילו "כריתת" משמעותה חיתוך, ניתוק והפרדה. מדוע אם כן משתמשים אנו במושג "כורת ברית"? יותר מכך, שתי הבריתות המופיעות בפרשתנו מיושמות באמצעות כריתת והפרדה. בברית בין הבתרים, אברהם ביתר את העֶגְלָה, העז והאיל ועבר בין בתריהם, ובמצות ברית המילה, נצטוו אברהם לחתוך ולהסיר את הערלה מגופו.

מה משמעות העניין? ההסבר הוא כך (הגר"א בביאורו לספר יצירה): בלתי ניתן לערוך ברית ללא כריתתה. כלומר, לא ניתן לכרות ברית בין בני זוג, שני חברים, מפלגות ומדינות, בלי שכל אחד מהצדדים "כורת" וחותר משהו מהאגו שלו. אם כל צד מתבצר בעמדתו ואינו מוכן לוותר על עקרונותיו – הדרך לשלום רחוקה מתמיד. ברית אמתית יכולה להתקיים רק כאשר כל אחד מביע נכונות לצאת מאזור הנוחות בו הוא היה עד היום, ולוותר על דברים שהיה רגיל אליהם. זו משמעות צמד המילים "כריתת ברית". ברית אמתית יכולה להיעשות רק כאשר כל צד "כורת" משהו מעצמו. זו גם הברית בין הבורא לעם ישראל. העם היהודי נקרא "יהודי" על שמו של יהודה, בנו של יעקב אבינו. אמו – לאה – קראה לו כך ואמרה: "הפעם אוֹדָה אֶת ה', עַל כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה". מהותו של עם ישראל היא ההודאה וההודיה לבורא עולם. כשאדם מודה למי שהיטיב עימו, הוא במובן מסוים "כורת ברית". מדוע? משום שטבע האדם מקשה עליו להודות, שהרי כשאדם מודה למישהו ואומר לו "תודה", הוא בעצם מצהיר חד-משמעית שהוא היה מוגבל בנושא מסוים והזקק לעזרה. כשאדם פועל נגד טבעו והוא "מודה", הוא בעצם "כורת" חלק מעצמו, מוריד מהאגו של עצמו.

סדר יומו של היהודי נסוב סביב ההודאה וההודיה. מבנה התפילה מבוסס בעיקרו על הודאה, ולפני כל בקשה אנו מקדימים הודיה והודאה. ניתן דוגמא מהבקשה הראשונה בתפילה, ברכת הדעת: "אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה" – זו הכרזה שהדעה והבינה נתונים בידיו של הבורא, והוא זה שחונן את בני האדם, ולאחר ההקדמה באה הבקשה – "חננו מאתך דעה, בינה והשכל", ושוב מסיימים בהודאה "ברוך אתה ה' חונן הדעת". וכך ביחס לשאר ברכות התפילה. אדם אוהב להרגיש שהוא אדון לעצמו. אדם אוהב לסמוך על עצמו ולהרגיש שהכל נתון בידיים שלו. אולם מהות היהודי היא ההיפך – "לכרות" מהאגו שלו, להודות ולהתחבר לבורא.

זו גם משמעות ברית המילה. החיתוך והסרת הערלה מסמלים את ההסכמה של היהודי לוותר מעט על תענוגות העולם הזמני, החולף, עבור נחלה של עולם רוחני ונצחי. כאשר רוצים אנו להתאחד

עם הבורא, עם הסביבה ועם הזולת – במקום לחפש להוריד את הבליטה שמצאנו בחבר – נחזיר חור באישיותנו, נוותר ונתגמש, וכך נוכל להתאחד באופן מושלם.

כזה היה אברהם, והלוואי שנצליח לצעוד בדרכו.

ברית המילה (הרב יוסף זילברפרב)

"ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהמלו בשר ערלתו, וישמעאל בנו בן שלש עשרה שנה בהמלו את בשר ערלתו ... וכל אנשי ביתו נימולו אתו" (יז, א).

הרמב"ם במורה נבוכים בפרקי טעמי המצוות מטעים שני טעמים שונים למצוות המילה: "ואין המצווה הזו להשלמת חיסרון הבריאה, ואותו הנזק הגופני הנעשה באבר זה, הוא המטרה, אשר לא יתקלקל בו מאומה מן הפעולות שבהן יציבות האדם, ולא בטלה בה ההזרעה, אבל פחתה בה הלהיטות והתאוותנות המופרזים מכדי הצורך". הטעם הראשון עוסק ב"סור מרע" – המעטת התאוה.

ואילו הטעם השני כותב הרמב"ם: "ויש במילה לדעתי עוד ענין אחר חשוב מאד, והוא שיהיו כל בעלי ההשקפה הזו, כלומר, סוברי ייחוד השם, להם סימן אחד גופני הכוללם, ולא יוכל מי שאינו מהם לטעון שהוא מהם, והוא נכרי. לפי שאפשר שיעשה כן כדי להשיג תועלת או להתנכל לאנשי הדת הזו, ומעשה זה לא יעשהו האדם בעצמו או בבנו אלא מתוך דעה ברורה, כי אין זו שריטה בשוק או כווייה בזרוע, אלא דבר שהיה קשה מאד. וידוע גם ערך האהבה והעזרה המתפתחים בין בני אדם, אשר כולם באות אחד. והיא כעין הברית והמבטח, וכך המילה הזו, היא הברית אשר כרת אברהם אבינו על הדעה בייחוד השם. וכך, כל הנימול הרי הוא נכנס בברית אברהם ומתחייב בבריתו להיות בדעה על הייחוד להיות לך לאלוהים ולזרעך אחריך". כלומר, המילה מסמלת את השותפות של כלל ישראל.

דברים דומים לטעמו זה של הרמב"ם כותב בספר ה"חינוך": "משרשי מצוה זו, לפי שרצה השם יתברך לקבוע בעם אשר הבדיל להיות נקרא על שמו אות קבוע בגופם, להבדלם משאר העמים בצורת גופם כמו שהם מובדלים מהם בצורת נפשם אשר מוצאם ומובאם איננו שווה ... ולא בראו שלם מבטן, לרמוז אליו כי כאשר תשלום צורת גופו על ידו, כן בידו להשלים צורת נפשו בהכשר פעולותיו".

בעל ספר "חרדים" – רבי אלעזר אלקרי מצפת, כותב: "אחרי שציווה ה' לאברהם על המילה, חזר ורמז לו: 'והיה לאות ברית ביני וביניכם', והיא מצווה שנית, תלויה בלב, שיעלה כל יום אדם על ליבו שהוא עבד חתום למלכו של עולם, ולא ימרוד בו ויחזיק עצמו לבן חורין, שכן מנהג העולם להיות האדון חותם את עבדו בהטבעת גושפנקא על בשרו כדי שתהא אימתו עליו". כלומר, אות הברית היא תוספת על המילה הנעשית בגוף האדם ואילו אות הברית נקבעת בלב האדם.

"ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהמלו בשר ערלתו" (יז, כד) (המאור הגדול)

שאלו את הגר"א ז"ל, עוד בהיותו ילד כבן חמש שנים: חכמינו אמרו (קידושין פב, א) שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא נתנה, ולמה חכה תשעים ותשע שנים ולא מל את עצמו, עד שצווה לו הקדוש ברוך הוא על מצות מילה?

השיב מיד: הלא חכמינו אמרו (שם לא, א) "גדול מצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה", ומשום כך יכול היה אברהם אבינו לקיים כל המצוות גם טרם שנצטווה, מתוך תקווה כי אם יצטווה יקיים את המצוות עוד פעם כשהוא מצווה ועושה, אבל מצוות מילה, אם היה מקיים קודם שנצטווה, הלא לא היה יכול לקיים שוב את המצווה הזאת אם יצטווה אחרי כך, ולפיכך חכה ולא מל את עצמו עד שנצטווה, כדי שיהיה מצווה ועושה.

מוהל ואבי הבן... מי משלם למי? (אפריון שלמה, גיליון 209)

רבים שואלים לפשר מתן המלגה לברית מילה, "והלא נהוג שאבי הבן משלם למוהל...?!"
ואדרבה, אתמה אני ואשתומם על עם קודש, שנעלמה ממנו מעלתה הרמה, והיקרה מפז של ברית המילה. וכמו שכתב בספר "וזאת בריתי": ידועה ומושרשת בלב העם, גודל מעלת מצות ברית המילה ושכרה ושקודמת היא אף לתלמוד תורה. כך אמר פלימו (ברכות מח): צריך שיקדים ברית לתורה, שזו (התורה) ניתנה ב-ג' בריתות וזו (המילה) ניתנה ב-יג' בריתות. ופרש": "צריך שיקדים ברית לתורה (דבהמ"ז) – כגון על בריתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדתנו.

הכרת מעלה זו הביאה לכך שרבים בכל הדורות פיזרו ממון רב כדי לזכות בה מן האב. עדות לכך תשובת הרשב"א שהובאה ברמ"א (רס"א ס"א), ודברי מהר"ש אבוהב בספר הזיכרונות (זכרון ט).
והא לפניך דברי ר' רפאל מלכי הרופא (חמיו של הפר"ח), שהיה לפני כשלוש מאות שנה רב ודיין בירושלים: "בזמן הזה, דהמוהל לוקח המילה בשכר (היינו משלם כדי לזכות במצות מילה), בין מילת העניים ובין מילת העשירים, דנהגו היום שהמוהל שולח דורון לילד לפי יכולתו של מוהל וכפי צורך אבי הבן. "... זכות וערך זה מתיר לת"ח לבטל מלימודו כדי לילך להיות מוהל או סנדק, שכן מצוה זו קודמת לת"ת (עיין יב"א ח"ד יו"ד ס"ט). וזו לשון הרשב"א (שו"ת ח"א ס"י תעב): "מוהל זה – שהיה מל כל ימיו בחינם ועכשיו מבקש שכר – כמה נשתנה באמונתו מזרעו של אברהם אבינו. ובכל גלילותינו, מוהל העני מחזר אחר אבי הבן להתחסד עמו שייתן לו בנו למולו בחינם ומרבה עליו רעים כדי להשתכר במצווה".

ובספר 'נהר מצרים' העלה שמוהל המקבל שכר אינו נחשב ל-'בעל ברית', אלא לשכיר בלבד, ואינו פוטר את הקהל מתחנון. וכמו כן הורה הגר"מ שטרנבוך בספרו 'תשובות והנהגות'. 'ובשו"ת מהר"ר הלוי כתב שאפילו מוהל המוחזק אצל אבי הבן ג"פ, ואסור לאבי הבן להעביר המילה למוהל אחר, אם יש מוהל המעוניין לשלם ממון לאבי הבן, אותו מוהל עדיף מאשר המוחזק. וכן כתב המהרש"ם ב'דעת תורה', שיש להעדיף מוהל המשלם מעות וקונה המילה בשכר, על פני מוהל מוחזק וסיפר לי ידידי הרב י. נוויס שבמשפחתו הזמינו כמה וכמה פעמים את הרב נח אורלויק לשבת סנדק, ובכל פעם למחרת הברית היה מביא להורים מתנה גביע כסף מהודר חקוק בשמו של הנימול. וכן סיפר לי ידידי הרב צ. צרפתי שקיבל גביע כסף מהגר"ר ישראל גנס, כשכבדו סנדק. וכשיכבד את חכם משה צדקה, קיבל כמתנה סכום כסף נכבד. וסיפר לי הגר"י גנס שאכן למד לעשות כן מהגרא"ל שטיינמן, שב-500 הבריתות הראשונות כשיכבדו אותו בסנדקאות, היה מעניק שי לאבי הבן. וסיפר לי הרב מפורת שהוא זוכר שכאשר היו מכבדים את הבבא סאלי כמוהל או כסנדק, תמיד היה שולח אחרי אבי הבן לשלם לו. ועוד סיפר לי הגר"ד לופס שכך היה מנהגם של כל חכמי 'פורת יוסף', וכשהוא כיבד את ר' יוסף עדס בסנדקאות לפני יותר מ-30 שנה, קיבל ממנו 300 דולר! ועיין עוד לגר"י זילברשטיין בספרו 'עלינו לשבח' ח"ד, פרשת קרח, עמ' שטו-שיח, במעלות הנעלות שהרעיק על הרב המוהל משה דוד רייזנר זצ"ל, שהיה מל ללא תמורה, ובמעשה הניסי והפלאי שאירע לו. ויתירה מכך, במקרים רבים כשראה שהמצב בבית היולדת דחוק, היה נותן להם את פרוטותיו האחרונות. וכך סיפרה אשתו ע"ה: "יום אחד בעוברי ברחוב בפרשבורג ניגשה אלי אישה והראתה לי את עגלת התינוק שלה, ואמרה: 'עגלה זו קיבלתי מבעלך, לרגל ברית המילה שערך לבני', וזאת בשעה שלבתי-שלי אין עגלה כי אפס כסף. ..."

ופסק גאון עוזנו בעל ה'בן איש חי' זיע"א, בספרו 'תורה לשמה' (ס"ג) כי ודאי שמצווה שקנה מוהל במעות, עדיפה על מצוה שמוהל קיבל בחינם, ומעלתה נשגבה מאוד. והביא את דברי הזוהר הקדוש שאסור למוהל לקבל את המצווה בחינם, משום שלא יכול להמשיך רוח קדושה, אלא כשקונה המצווה בשכר! וכמו כן פסק הגאון חיד"א בספרו לב דוד (פרק יד), שיש לקנות את המצווה דווקא בכסף, ולא בחינם. והביא ראייה מדוד המלך (סוף ספר שמואל ב), 'שסירב לקבל מאַרְנָה את כל המתנות שהציע לו כגון מקום המזבח, והבקר בכדי להעלות עולות לקב"ה... "ויאמר המלך אל אַרְנָה לא! כי קָנָה אֶקְנָה מאותך במחיר, וְלֹא־אֶעֱלֶה לָהּ אֶלְקִי עֲלֹת חִינָם. "עתה הראת לדעת כי מצוה יקרה נפלה בחלקו של

אבי הבן, ולא די בכך שבמקום לשלם למוהל - ראוי הוא לקבל ממנו דורון, אלא אף הכרחי הדבר בכדי שתתקיים מצוות המילה בתכלית המעלה והשלימות.